

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК
СЕРІЯ: ЛІТЕРАТУРА
Ч. 4.

ВОЛ. ЖИЛА

ІДЕЙНІ ОСНОВИ
Шевченкового “Гамалії”

Вінніпег

1958

Канада

Накладом УВАН

ВИДАННЯ УВАН
СЕРІЯ: ЛІТЕРАТУРА

1. Д. Чижевський: Культурно-історичні епохи, Авгсбург, 1958. Ціна \$0.50.
2. Леонід Білецький: Віруючий Шевченко. Вінніпег, 1949. Ціна \$0.50.
3. М. І. Мандрика: Шевченко й Франко. Вінніпег, 1957. Ціна \$0.50.
4. Вол. Жила: Ідейні основи Шевченкового "Гамалі". Вінніпег, 1958. Ціна \$0.50.
5. Яр. Славутич: Іван Франко й Росія, (в друку).

З а м о в л я т и:

UVAN

Box 3597, Sta. B. Winnipeg 4, Man., Canada

ЛИТЕРАТУРА

LITERATURE

No. 4

UKRAINIAN FREE ACADEMY OF SCIENCES

SERIES: LITERATURE

Editor: M. I. Mandryka

No. 4

W. ZYLA

**IDEOLOGICAL BACKGROUND
OF SHEWCHENKO'S "HAMALIA"**

Winnipeg

1958

Canada

Published by UVAN

УКРАЇНСЬКА ВІЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК

СЕРІЯ: ЛІТЕРАТУРА

За редакцією: М. І. Мандрики

Ч. 4

ВОЛ. ЖИЛА

**ІДЕЙНІ ОСНОВИ
ШЕВЧЕНКОВОГО "ГАМАЛІТ"**

diasporiana.org.ua

Вінніпег

1958

Канада

Накладом УВАН

Printed by

New Pathway, 184 Alexander Ave., Winnipeg, Manitoba, Canada

ВСТУПНЕ СЛОВО

Доповідь Вол. Жили є вислідом студій на українському відділі Славістичного Департаменту Університету Манітоби. Питання, аналізоване автором, могло б здатися архаїчним, бо студії творчости Т. Шевченка пішли вже далеко поза межі подібних питань, як рівно ж і політичні ідеї провідних кіл сусідних Україні народів переросли анальфабетичні твердження лідера російської інтелігенції часів Шевченка, Віссаріона Белінського, що “Казак знав в жизни только два наслаждения: резню и горилку”... Одначе, так недавно, як в р. 1948, державне видавництво ССРСР видало в Москві “Избранные философские сочинения” В. Г. Белінського, де на сторінках 513-517 подано в повній “красі” вульгарні і малограмотні, при тім повні суперечностей поучення “Неистового Виссариона”, як було прозвано Белінського ще його сучасниками. А це значить, що московські видавці і пропагандисти пускають в живе життя по цілому світі (бо ж славістичні департаменти університетів і інші шкільні й наукові та просвітні заклади засмічуються тими поученнями) старі, давно померлі пашквілі, якими ще за царів московські імперіялісти силкувалися задушити великий рух українського відродження.

В. Белінський був ідейним провідником новонародженої тоді російської інтелігенції на ціле півстоліття. Наскільки тенденційною була тоді та російська провідна верства в своїй освіченности, свідчить тенденційність її провідника. Для нього історія “Малороссии” була лише “эпизод из царствования царя Алексея”... Що було перед цим до основи Московського Царства — він не пробував розкрити. Він захоплений реформами Петра I і будуванням, за його зразками, великої Росій-

ської імперії, у складі якої, і лише тоді, “Малороссія”, — ця, як він каже — “мужицька демократія”, — стане культурною й освіченою. А те, що його “Россія” існувала в його часи лише сотню років, і що задовго перед її проголошенням Петром, культуру й освіту принесли їй з “Малороссії”, що продовжувалося й за Петра, — цього він не знає. Навіть така проста річ, як чуб князя Святослава і чуби запорожських козаків, не наводить його на думку про історичну спорідненість цих лицарських традицій. В своєму фанатичному захопленні Белінський, в його писаннях, не помічає навіть своїх власних суперечностей: в одному місці твердить, що українці не є народ, лише плем'я, а в іншому каже: “Этот народ отлился и закалился”...; каже також, що “Малороссія никогда не была государством”, і знову майже на тій самій сторінці — “это была ...славянская республика”... і т. ін. Епоха царя Петра I була тоді надто свіжою. Петрові заміри, здійснювані пізніше Катериною II, прибирати до рук загарбані землі, головно Україну, припадали до серця тій інтелігенції, що нею проводив Белінський; їм мерещилась велика Росія, яку вони зроблять освіченою. Для цього приносились в жертву історична правда. Та й дошукуватись тієї правди їм не хотілося, і знання для цього бракувало. І це все тепер, 115 років пізніше, московське видавництво ССРСР, повторює мертвими устами Белінського.

Як-же блискуче в тодішній петербургській атмосфері, виявив себе геній Шевченка, давши таку прекрасну формою, таку глибокою думкою, що сягає далеко в історію і наперед в будучність, поему “Гамалія”.

“Гамалія” не була написана, як відповідь Белінському на його критику “Истории Малороссии” Маркевича, хоч і писана приблизно в той же час. Вона була відповіддю Богом посланого Україні генія всім тим “провідним” колам російського панівного суспільства, що плавали в морі тенденційности й ігнорації, але, захищені царською цензурою, були панами “общественного мнения”.

Редакція Серії.

Поєма "Гамалія"*) замикає т. зв. петербурзьку добу в творчості Тараса Шевченка. Цю поему поет написав на пароплаві по дорозі в Стокгольм, в 1842 році. Під впливом вражень від подорожі, що закарбувалися в його душі, він змалював величні картини розбурханого моря, а серед них героїчні постаті українського козацтва, що їхали в далеку Туреччину з метою визволити рідних братів.

Щоб зрозуміти ближче ідейні основи "Гамалії" треба конечно простудіювати напрямні світогляду Шевченка того часу, що був вже наскрізь свідомою свого завдання людиною. Він глибоко розумів доцільність своєї творчості й її вплив на українських і не-українських людей. Шевченко того часу це вже не звичайний поет, що майстерно пише вірші, це національний бард, який грає на струнах народньої душі, будує її світогляд, розкриває картини її минулого й там на дні руїни шукає сил для її відродження. В погаслому попелищі української історії він шукає іскри, яка знову запалила б народні маси й знаходить її. Його вогненне слово горить, горить великим полум'ям; встають із могил славні предки, присипані порохом віків події оживають, Україна горить вогнем боротьби.

Шевченко-романтик проникає свою добу й дає їй невичерпну ідею, він вірить, що доля народу глибоко пов'язана з його минулим і тому минуле він окрилює силою свого духа й як слушно підкреслює проф. Л. Білецький, Шевченко розкриває "...сєнс козацтва, козацької Січі, як військової сили, визначає політичний сєнс Чорного моря, Дніпра, національне значення україн-

*) Доповідь, прочитана на 10-ій Шевченківській Сесії УВАН у Канаді дня 16 березня, 1958.

ських могил, їх національну святість”...¹⁾ тощо. Це, без сумніву, та велика сила, що зуміла оволодіти українським народом, дати йому ідею й спрямувати його життя на шляхи відродження.

Чому якраз звернувся Шевченко до морських походів і чому там шукав він тих великий ідей? Ці походи це кращі сторінки нашої історії, вони показують політично-національний характер козацтва, що свідомо боролось проти Туреччини, маючи взнесені цілі близького й дальшого значення. При чому, ці події відбувалися незалежно від становища в Україні. Наприклад, військо запорізьке після хотинської війни замість готуватись на боротьбу з Польщею, розпочало свої походи на Чорне море й якраз ці походи записались кращими подіями в історії. Ще за життя Сагайдачного молодий Хмельницький розбив велику турецьку флоту, а недобитки загнав у Стамбул і сильно пошарпав його передмістя. І так роки 1621-1624, це роки експансивного наступу на турецькі береги, при чому цей наступ був такий сильний і несподіваний, що турки вирішили замкнути Босфорську протоку, але, на жаль, історія не подає нам ближче як і на скільки їм вдалося відгородитись від українського козацтва, бо козаки часто йшли походом на них і майже кожночасно повертались переможцями, звільняючи невільників і здобуваючи велику добич.²⁾ Одна з таких подій знайшла місце в Шевченковім “Гамалії”. Чи ця подія відноситься до згаданих вище років — ми не знаємо, але зміст події сильно промовляє зате, що вона відбулася в роках розквіту козацьких сил та що вона трапилась десь безпосередньо після славних походів Сагайдачного, а може й трохи пізніше.

**
*

¹⁾ Тарас Шевченко, Кобзар УВАН, том перший, Вінніпег, 1952, стор. 75.

²⁾ А. Кашенко: Оповідання про славне військо запорожське низове. Катеринослав - Ляйпціг, 1923, стор. 105.

В чому проявляється ідейний світ “Гамалії”? Відповіді на це питання є не легко.

Першим в українській літературі, що підкреслив ідейну сторінку поеми “Гамалія” був проф. Володимир Радзикевиц, який присвятив цій поемі окрему розвідку.³⁾ “В моїй розвідці, пише проф. Радзикевиц, я порівнював поему Шевченка з польськими творами на таку саму тему: “Wyrzawa na Saogrod”, “Czajki”. Даліше зайнявся я постаттю Гамалії... Получення історичної постаті Гамалії з історичними походами — інвенція Шевченка. Даліше підкреслив я наскрізь історичний характер поеми, в якій Шевченко дав прекрасний, історично вірний образ козацької сміливости, відваги, легковаження небезпек, безжурности (“Люльки з пожару закурили”), свободолюбивости (“Не дай пропасти на чужині”), та ідейної мети походу (“Не кишені трусить, — ідем різать, палить, братів визволяти”.)⁴⁾

**

Хронологічно найближчим до В. Радзикевица був Д. Николишин, що у виданні “Історичних поем” Т. Шевченка (Коломия 1914) торкнувся й “Гамалії”.*)

**

Проф. П. Зайцев узяв на себе завдання ширше розкрити ідейний зміст поеми, як це він підкреслив в другому томі варшавського видання творів Шевченка. Варшава - Львів, 1934, стор. 321⁵⁾ — “Ідейне розкриття

³⁾ “Дешо про характер і будову Шевченкової поеми “Гамалія”, стаття друкована в Звіті дирекції жіночої гімназії СС. Василянок у Львові за шкільний рік 1913 - 14, Львів 1914.

⁴⁾ З листа проф. Володимира Радзикевица до автора розвідки, Клівленд, 16 березня 1958.

*) За браком цієї книжки в канадійських і американських бібліотеках не можемо подати ближче поглядів Д. Николишина на справу ідеї “Гамалії”.

⁵⁾ Тарас Шевченко. Твори. Вид. Українського Наук. Інституту, том другий. Варшава - Львів 1934. Ми користувалися примірником проф. К. Біди з Оттавського університету. За ласкаве випозичення цієї рідкої книги в наших умовах, складаємо йому ширю подяку.

змісту поеми наше". В цьому виданні на стор. 320-321 він так пише про ідейний зміст "Гамалії":

"Духовим зором своїм він (Шевченко — В. Ж.) в усій сучасній дійсності не бачив нічого поза образом неволі, рабства свого народу. Як і Міцкевич, він теж "страждав за мільйони", і з нечуваною силою артистичного вислову, що відповідала силі його переживань, втілював в яскравих історичних образах глибоку ідею, що миритися з рабством, значить покривати себе ганьбою. В творчій екстазі, перенісшись в ті часи, коли наші діди "вміли з піснею на устах поборювати всякі перепони і з піснею на устах тріюмфувати перемогу", він своєю творчою фантазією вів сучасників за собою, в епоху славного XVII віку, ставив їх перед образом упокореної, занімлої в крові Візантії і, освічуючи пекельним сяєвом пожару образ правди-мсти за неволю, показував і сучасним, і пізнішим українським поколінням, що нема більшого сорому, як

... В залізі руки принести,
І перед всіми у кайданах
Стать козакові!...

що перед судом історії рабство — це найвища ганьба для народу. Пісня - молитва: "О, милий Боже Україні!..." (рр. 76-84) — ідейне ядро поеми і вся вона — гімн боротьбі за визволення України".

**
*

Проф. Білецький бачив, що така інтерпретація "Гамалії" є далеко недостатньою, коли порівняти її з змістом поеми, яка не торкається визволення України в цілому, бо дія в основному відбувається на чужій території, на передмісті турецької столиці, яку козаки здобули силою й в якій порядкують, визволяючи з неволі своїх братів і сіючи знищення у відплату за страждання українських невольників. І тому, з одного боку він намагався дещо обширніше й більш в рамках самої

поема висвітлити проблему волі, а з другого боку він висунув паралельну ідею, досі не інтерпретовану, а саме ідею оволодіння Чорним Морем.

Поема в цілому на думку проф. Білецького⁶⁾ має характер визвольний, брати йдуть походом визволяти братів із турецької неволі. Звичайно, ідея визволення — це велика ідея й за неї можна віддати життя, і тому козаки та їх провідник Гамалія проявляють винятковий героїзм і завзяття, вони дорожать українським козацтвом, що терпить у турецькій неволі. Другу ідею, яку підносить проф. Білецький, це ідея територіально-політична, ідея оволодіння Чорним морем, а саме закріпити цю велику артерію за українським народом, щоб тим самим відкрити йому кращі перспективи. Володіння Чорним морем означає боротьбу з турецькою імперією, що вже глибоко закорінилась біля його берегів і витиснула українців далеко в степи. Але козацтво не годиться з таким становищем, та що більше само Чорне море в мистецькій інтерпретації Шевченка сприяє українським козакам, бо воно любить український козацький нарід, воно любить “завзятих чубатих слов’ян”, воно співпрацює з ними в походах, воно несе пісню-плач козацьких невольників, воно грозить Босфорові, “Твої білі ребра піском занесу, у мул поховаю!...” бо він хоче розбудити Скутарі, а море хоче козацької перемоги; воно хоче бути українським морем. Це море в розбурханих хвилях ховає козацькі човни й тому воно “море миле”, воно “наше море”. Шевченко, як майже ніхто з наших поетів, як підкреслює проф. Білецький, підхопив ідею козацького моря й розв’язав її в оригінальний і мистецький спосіб, він довів правдивість цієї ідеї не словами, а стихійними силами самого моря, читаючи з його хвиль його бажання і його призначення.

Отже, як бачимо, проф. Білецький виразно підкреслює ідейний дуалізм, який на його думку виповнює

⁶⁾ Тарас Шевченко. Кобзар, УВАН, том перший, Вінніпег, 1952.

ідеологічну канву “Гамалії”. Він твердить, що “крім того, що козаки визволяють своїх братів із турецької неволі, крім цієї високої ідеї, Шевченко закреслює й другу ідею, далеко глибшу — політичну; поет підносить ідею дуже важну в майбутнім України: ідею оволодіння Чорним морем.”⁷⁾ У наслідок такої інтерпретації частинно затирається визвольно-національна ідея, яка є домінуючою для розуміння суті козацтва та його національно-політичного завдання. Без сумніву, що справа моря є дуже важливою для українського народу, але для Шевченка воно наше, воно українське море, бо воно опинилось в українському володінні в наслідок географічного положення України. І тому, коли ми ставимо справу оволодіння Чорним морем як центральну або основну ідею поеми, ми піддаємо під сумнів наші законні права до Чорного моря. У Шевченка такого сумніву не було, він вважав Чорне море українським морем, або в його інтерпретації нашим морем, то значить морем, яке споконвіку знаходиться в українському володінні.

**

На мою думку в центрі уваги поета в поемі “Гамалія” стоїть одна суцільна ідея, а саме ідея героїчної боротьби, яку веде козацтво проти ворога України — Туреччини.

Поет свідомий сили Туреччини того часу й тому тій великій силі він протиставляє героїзм, завзяття й посвяту козацького війська. Козаки не вагаються ввірватися на мурі Скутарі в той час коли ревуть гармати й ворог лютує. І в наслідок їх героїчного зусилля маси яничарів котяться назад, а козаки здобувають передмістя. І тут безпосередньо Шевченко дає картину Гамалії:

Гамалія по Скутарі,
По пеклу гуляє,
Сам хурдигу розбиває,
Кайдани ламає.

⁷⁾ Тарас Шевченко, Кобзар, УВАН, том перший, Вінніпег, 1952, стор. 290.

Ми є свідками індивідуального зусилля козацького отамана, який відтворює велику силу, що її крили в собі козаки й якою вони ламали турецькі маси. В ідейному аспекті це щось небуденне, це не лише показник фізичної сили й вмілості, це, насамперед, доказ великої сили духа. Які ж мотиви й осередні сили кермують тим світом духа козаків? Шевченко показує два основні ідейні русла, а саме:

Не кишені трусить, —
Ідем різать, палить,
братів визволяти,

а далі

Гой-ги вороги!
Ми не маєм ваги!
Наша воля й слава!

Отже, козаків ідейно турбують дві справи, ідея визволення, як це вже підкреслили проф. Білецький, проф. Зайцев і проф. Радзикович і ідея волі й слави для своєї батьківщини. Цим двом факторам підпорядкована вся поема й поет по мистецькому її розв'язує. Ми є свідками визволення українських козаків із неволі, що десь у склепах Скутарі гнулися під тягарем кайданів. Козаки рятують рідних братів, щоб тим самим скоротити їх терпіння, відплатити туркам за знущання й при цьому добути слави. І слави вони добули великої, бо зараз після походу лунає пісня волі, пісня вдячності за визволення, пісня, яка оспівує героїчний вчинок.

Такими голосними були козацькі героїчні діла, їх слава неслася по всій Україні. І в поемі ця слава лунає, бо козаки не дали братам загинути в неволі на далекій чужині, що більше, вони не дозволили, щоб вільні козаки прийшли колись на суд Божий закуті в кайдани, бо це ж найбільший сором для людини волі. І ось за такі великі ідеї волі й слави, козаки б'ють бусурмана.

Тут цікаво замітити, що Шевченко, щоб підсилити ідейні основи поеми під її кінець ще раз вкладає в уста козаків заяву про ціль їх походу. В часі повороту

об'єднаних козацьких сил (визвольників і визволених)
ми чуємо пісню:

Наш отаман Гамалія,
Отаман завзятий.
Зобрав хлопців та й поїхав
По морю гуляти;
По морю гуляти,
З турецької неволі
Братів визволяти. (Підкреслення—В.Ж.)

Поетичне закінчення пісні знову підкреслює
основну ціль походу:

Слава тобі Гамаліє,
На весь світ великий,
На весь світ великий,
На всю Україну,
Що не дав ти товариству
Згинуть на чужині.

Це перша й основна ціль походу, і тому вона зазна-
чена в поемі двічі на початку й на кінці, а в останній
пісні в її перших рядках. Дальші деталі зв'язані з похо-
дом, як наприклад,

Будем жити, вино пити,
Яничара бити,
А курені килимами,
Оксамитом крити!

є в ідейному аспекті другорядні, що виникають самі
з себе й мають підрядне значення в ідейному комплексі
поеми.

І здається не приходиться сумніватись, що козаки
не мали великих ідейних підстав. Ці якраз підстави
Шевченко окрилив своїм геніяльним духом, оживив їх,
поставив їх перед нами й вони складають той видимий
духовий світ поеми, світ, який невидимими силами про-
мовляє до нас. Що більше, Шевченко поставив ясно, що
запорізькі лицарі, коли нападали на Туреччину, то не
ради набити собі кишені грішми, а виконати велику
місію. Хтось може закинути, що Шевченко в іншому
місці відійшов від цієї думки, бо він каже:

... срібло, злото
Несуть шапками козаки
І наспаяють байдаки.

Тут Шевченко розумів віському добич, на яку має право кожний лицар, що чесно стоїть у бою. А далі, ми знаємо, що турки не раз грабували українські землі й немало ясиру вивели з України. І тому, право війни обороняє тут козацьку чесність і зовсім не мішає їх ідейному завданню та ще більше дає їм повне право на воєнне відшкодування.

**

Оригінальну інтерпретацію ідейних основ “Гамалії” відмінну від попередніх висловлює проф. Рудницький. Працюючи від років над “Кобзарем”,⁸⁾ він торкався цієї справи на лекціях курсу українознавства в Манітобському університеті кожного року, а зокрема в лютому 1958 року. Проф. Рудницький вважає за основне, щоб схопити ідею твору, то треба перенестись у середовище, в якому даний автор творив, а передусім треба пізнати світогляд тодішнього суспільства, а зокрема його еліти щодо проблем, які автор порушує в даному творі. Немає найменшого сумніву так для проф. Рудницького, як і для кожного, хто читає “Гамалію”, що основною темою твору є козаччина. Як відомо в часах Шевченка козаччину інтерпретували по-різному, а саме були позитивні й негативні підходи й такі ж інтерпретації. Полярними пунктами цих інтерпретацій були: в історіографії погляди Маркевича, висловлені в творі “Історія Малоросії”⁹⁾ наскрізь позитивні, що давали справжню невідфальшовану картину в кожному аспекті; в літературній критиці погляди Віссаріона Белінського, потентата тодішньої російської критики, — наскрізь негативні, викривлені й тенденційні, спрепаровані так, щоб тільки обнизити ідейну, політичну й національну вар-

⁸⁾ Я. Рудницький. Про одне слово в поемі: “Неофіти”, Назустріч, Львів, 1937, Чигиринський Кобзар і Гайдамаки. Грешенгайнхен, 1945. Наголос в Шевченківській поезії 1946-47 (УВАН), Gogol & Shevchenko. Essee, Montreal 1957 та інші.

⁹⁾ Микола Маркевич. Історія Малоросії (История Малороссии), Москва 1842.

тість козаччини, а разом із нею й усього українського народу.

“Теснимая и раздираема со всех сторон, Малороссия никак не могла образоваться в органически-политическое общество и поневоле образовалась в общину людей, которые считали себя рожденными для того, чтоб резать других и быть зарезанными самим. Война сделалась стихиею этой общины, — но война не в европейском смысле, а в смысле, удальства й молодечества. Казак — знал в жизни только два рода наслаждения: резню й горилку; ко всему остальному он почитал для себя за честь быть совершенно равнодушным.¹⁰⁾”

Отже, в розумінні Белінського козаки — це спільнота, яка не знає вищих духових цілей, живе з грабунку з дня на день, а одинокою її метою це битися і пропивати награбоване добро. Белінський іде так далеко, що ставить нарівні бусурменів і християн (поляків католиків) як ціль козацької “грабежі”. Такий погляд про козаччину домінував тоді в Росії часу Шевченка й поет, перебуваючи в Петербургу, знав про це.

Першим, що частинно виступив проти такої інтерпретації козаччини був Микола Гоголь, який у творі “Тарас Бульба” став відбронзовувати козаччину, підкреслюючи її одчайдушність, відвагу, хоробрість. Його твір не є ідеологічно витриманим, козаки поділяються на два табори — одні б’ють поляків (християн), а другі татар, що звичайно зменшує їх питому ідейну вагу й віддає подекуди данину поглядам Белінського й йому подібних.

Рішучу відсіч петербурзькій опінії дав тількищо Шевченко, він показав справжню козаччину, якою вона була впродовж віків. І так у поемі “Гамалія” поет помистецькому відтворив козаччину й безсмертну ідею її боротьби, надавши їй національно політичного характе-

¹⁰⁾ В. Г. Белинский. “Избранные Философские Сочинения”, том первый, Москва, 1948, стор. 515.

ру й значення. І тому ідея “Гамалії” — на думку проф. Рудницького — є рішуча **апологія козаччини** висловлена устами не Шевченка, а самих козаків, що своїми героїчними вчинками показують зміст, ціль і ідеологію козаччини.

Далі, коли йдеться про специфічне місце в “Гамалії”, де Шевченко каже:

... срібло, злото
Несуть шапками козаки
І насипають байдаки,

що в декого може викликувати сумніви щодо ідейності походів козаків, то проф. Рудницький вважає, що Шевченко займає становище реаліста, який не заперечує можливостей воєнної добичі в сенсі воєнного відшкодування, але він розглядає це як другорядний, випадковий, відруховий, спонтанний момент козацького походу. Воєнна добич, це — за словами Шевченка — не сама ціль походу, бо ж козаки заявляють відкрито перед собою і цілим світом:

Не кишені трусить, —
Їдем різать, палить,
Братів визволяти!

Отже й цей аргумент не може принизити ідейної настанови козаків, а навпаки він розв’язує всесторонньо комплексні проблеми походу в світлі реального підходу автора, що знав цілі й завдання козацького руху, розцінюючи його як національний рух українського народу в його боротьбі з бусурменами.

**
*

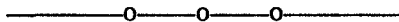
В поемі “Гамалія” можна також добачувати намагання Шевченка об’єднати всю українську субстанцію, а саме природні й людські ресурси для спільної дії проти ворога. Отаман Гамалія персоніфікує великого провідника, що зумів провести ці намагання в життя, і тому заслужив на вічну славу. Такі провідники були типові

для козаччини й вони виразно протиставляться типам московської інтерпретації козаччини, яких знаходимо в тодішніх російських критиків, що твердили мовляв “ідеєю козацтва було пити й бити, чи бити й пити”.

**

І так, в поемі “Гамалія”, що є апологією козаччини в ідейно-національному аспекті, центральною ідеєю є козацький героїзм, який сприяв визволенню, повній волі й славі України.

З кожного й найменшого рядка поеми несеться дух завзяття, домінує віра в краще, може в невольників вона частинно захитана, але це лише на короткий час, вона знову вступає в їх серця й окрилює їх духа. Ідейний світ “Гамалії” не простий, поет пов’язав його в суцільну канву й скріпив силою свого невмирущого слова, що змальовує подивугідні картини й динамічно передає події. Оригінальна форма й композиція повністю підпорядковані ідеології твору, який вони доповнюють, розв’язуючи великі національні проблеми української історії, що їх Шевченко глибоко відчував і якими він дорожив понад усе й які поставив у відсіч тенденційній московській тоді панівній думці.

БІБЛОГРАФІЯ

В. Г. Белинский, Избранные Философские Сочинения, два томи, Москва, 1948.

Микола Маркевич, Історія Малоросії (История Малороссии), п'ять томів, Москва, 1842 і д.

Тарас Шевченко, Кобзар, УВАН, чотири томи, Вінніпег, 1952—1954.

Тарас Шевченко, Твори, Вид. Українського Наукового Інституту, шістнадцять томів, Львів-Варшава, 1934.

Інші джерела цитовані в тексті.

IDEOLOGICAL BACKGROUND OF SHEVCHENKO'S "HAMALIA"

English Summary

Taras Shevchenko (1814 - 1861) is the foremost national poet of the Ukraine. Born as a son of a serf he became a great man, a leading personality of Ukrainian history in the middle of the 19th century.

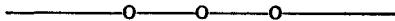
His pen was mightier than the sword and his life was symbolic from the beginning to the end. His poetry is deeply thoughtful and revolutionary in character. He deplores the enslavement and misery of the Ukraine. National and social persecutions are themes of his many poems. He proclaims the glory of the old Cossack rule. He portrays Cossacks as the foremost Christian knights fighting against the Ottoman Empire to defend the Christian faith and the freedom of the Ukrainian nation. For him a Cossack is not a simple knight who fights to satisfy his material needs. The Cossack according to Shevchenko's interpretation is the Christian knight, a man moved by the highest sacred ideals of humanity. The Cossack has to free his brothers from Turkish captivity and he does this by offering the greatest sacrifice possible to man — his life. It would be a shame for a Cossack to appear before the God in chains on the day of judgment. He loves freedom, which to him means the life, development, progress, and growth of his nation.

The poem "Hamalia" of T. Shevchenko presents one of the finest pictures of Cossack's honor, his love for freedom, and his readiness to liberate his brothers from Turkish captivity. This poem has a deep historical background; it is an open defence of the Ukrainian Cossacks who were dishonored, deprived of Christian ideals, put on the same

level as simple knights who fought "for money and drink" by the prejudicial Russian view in Shevchenko's time. This viewpoint was contained in a written work by the outstanding Russian literary critic Wissarion Belinsky. Belinsky's views expressed in his review of the "History of Little Russia" by Markowych, are humiliating, they undermine the Ukrainian national and civic dignity, making the Ukraine a province of Russia and Ukrainian history a small branch of Russian history even in those days when the Ukrainians still had their freedom and independence. Such views are elaborated to deprive the Ukrainian nation of its glorious past and deny the recognition and appreciation it deserves.

The poem "Hamalia" is the Ukrainian answer given by Shevchenko to Russian official views. This poem is in national and historical aspects a strong presentation of the Cossacks heroic deeds, which promoted freedom for the enslaved peoples and for the Ukraine.

The fine literary form and composition of "Hamalia" serve one purpose: they promote the ideals of liberty, humanity and civic dignity and solve the essential questions of Ukrainian history. Here Shevchenko proved to be a national poet who knew the Ukrainian national formation, knew the strong and the weak aspects of the Ukrainian spirit and character. He mobilized in this poem all the essential spiritual values of the Cossacks and of the nation as a whole in order to prove that the Russian view was designed to misinterpret the glorious Ukrainian past and to challenge the rights of the Ukraine to nationhood and statehood.

SLAVISTICA

A series relating to Slavic languages, literatures, cultures, ethnography, archeology etc., with special attention to the problems of Eastern Slavic world. Published by the Institute of Slavistics of UVAN in Winnipeg, Canada.

Appears three times a year:

- No. 1. **The tasks of Slavic Philology and Ukrainian Slavistics** (in Ukrainian), Augsburg, 1948.
- No. 2. V. Chaplenko: **Ukrainisms in the language of M. Hohol (N. Gogol)** (in Ukrainian, with a French resume), Augsburg, 1948.
- No. 3. Ivan Sydoruk: **The problem of the Ukrainian White-Ruthenian Lingual Boundary** (in Ukrainian, with English and German resumes. 2 maps), Augsburg, 1948.
- No. 4. J. B. Rudnyckyj: **Slavic and Baltic Universities in Exile.** (in English), Winnipeg, 1949.
- No. 5. J. Byrych: **A Page from Czech-Ukrainian Relations** (in Ukrainian), Winnipeg, 1949.
- No. 6. R. Smal-Stocky: **The Origin of the Word "Rus"** (in English), Winnipeg, 1949.
- No. 7. V. Chaplenko: **The Language of "Slovo o Polku Ihorevi"** (in Ukrainian with an English resume), Winnipeg, 1950.
- No. 8. I. Mirtchuk: **Das Daemonische bei den Russen und den Ukrainern** (in German), Augsburg, 1950.
- No. 9. J. B. Rudnyckyj: **Slavistica Canadiana A.D. — MCML** (in English and Ukrainian), Winnipeg, 1950.
- No. 10. Geo. W. Simpson: **The Names Rus', Russia, Ukraine and their Historical Background** (in Engl.), Winnipeg, 1951.
- No. 11. Metr. I. Ohienko: **An Early 17th cent. Ukrainian Russian Dictionary.** (in Ukrainian and Russian), Winnipeg, 1951.
- No. 12. V. J. Kaye: **Slavic Groups in Canada** (in Engl.), Winnipeg, 1951.
- No. 13. P. Fylypovych: **Hohol's (Gogol's) Ukrainian Background.** (in Ukr.), Winnipeg, 1952.
- No. 14. W. Kirkconnell: **Common English Loanwords in E. European Languages.** (in English), Winnipeg, 1952.
- No. 15. J. B. Rudnyckyj: **Slavica Canadiana A.D. 1951** (in English), Winnipeg, 1952.
- No. 16. J. Sherekh: **Participium Universale in Slavischen.** (in German), Winnipeg, 1953.

- No. 17. Lucyk G. M.: **Old Church Slavic as a Religious Cult Language.** (in Ukrainian with an English summary), Winnipeg, 1953.
- No. 18. J. B. Rudnyč'kyj: **Slavica Canadiana A.D. 1952.** (Multilingual), Winnipeg, 1953.
- No. 19. I. Sydoruk: **Ideology of Cyrillo-Methodians.** (in English), Winnipeg - Chicago, 1954.
- No. 20. P. Kovaliv: **Ukrainian and the Slavic Languages.** (in Ukrainian), Winnipeg, 1954.
- No. 21. J. B. Rudnyč'kyj: **Slavica Canadiana A.D. 1953.** (Multilingual), Winnipeg, 1954.
- No. 22. J. B. Rudnyč'kyj: **Slavische und indogermanische Akzentdubletten** (in German with English, French, Russian and Ukrainian summaries), Winnipeg, 1955.
- No. 23. W. J. Rose: **Cradle Days of Slavic Studies — Some Reflections** (in English), Winnipeg, 1955.
- No. 24. J. B. Rudnyč'kyj: **Slavica Canadiana A.D. 1954** (Multilingual), Winnipeg, 1955.
- No. 25. V. Swoboda: **The "Slavonice" Part of the Oxford Heptaglot Lexicon.** A Ukrainian-Latin Vocabulary of the 1st Half of the 17th Century (in Ukrainian, English, and Latin). Winnipeg, 1956.
- No. 26. M. I. Mandryka: **A Phase of Bulgarian-Ukrainian Literary Relations.** Shevchenko's Influence on Bulgarian Poetry (in Ukrainian and Bulgarian), Winnipeg, 1956.
- No. 27. J. B. Rudnyč'kyj: **Slavica Canadiana A.D. 1955** (Multilingual). Winnipeg 1956
- No. 28. A. Franko-Kluchko: **Ivan Franko's Manuscripts in Canada** (In Ukrainian). Winnipeg, 1957.
- No. 29. P. Kovaliv: **Adjectival Participles in the Slavic Language** (In English). Winnipeg, 1957.
- No. 30. J. B. Rudnyč'kyj: **Slavica Canadiana A.D. 1956** (Multilingual). Winnipeg, 1957.

Price: \$0.50 per copy (No. 25 — \$1.00)

Obtainable at:

U V A N P. O. Box 3597, Station B., Winnipeg, Man., Canada.

ONOMASTICA

A topo- and anthroponymic series edited twice a year.

To date the following issues have been published:

- ONOMASTICA I: The Term and Name "Ukraine"** by J. B. Rudnyc'kyj, 132 p. Winnipeg, 1951. Price \$1.50.
- ONOMASTICA II: Canadian Place Names of Ukrainian Origin** by J. B. Rudnyc'kyj, 88 p. Winnipeg, 1951. Price \$1.00.
- ONOMASTICA III: The Names "Galicia" and "Volynia"** by J. B. Rudnyc'kyj, 32 p. Winnipeg, 1952. Price \$0.50.
- ONOMASTICA IV: The Name "Ukraine" in South-Carpathia** by B. Barvins'kyj, 16 p. Winnipeg, 1952. Price \$0.50.
- ONOMASTICA V: L'origine du nom des Ruthènes** par B. O. Unbegaun, 13 p. Winnipeg, 1953. Prix \$0.50.
- ONOMASTICA VI: Contribution to the Methods in Onomastics** by G. M. Lucyk, 24 p. Winnipeg, 1953. Price \$0.50.
- ONOMASTICA VII: Canadian Toponymy and the Cultural Stratification of Canada** by W. Kirkconnell, 16 p. Winnipeg, 1954. Price \$0.50.
- ONOMASTICA VIII: Guagninus' Toponymy of 1611** by O. Kupranec', 32 p. Winnipeg, 1954. Price \$0.50.
- ONOMASTICA IX: Ukrainian Topo- and Anthroponymy in the Intern. Bot. Terminology** by M. Borovs'kyj, Winnipeg, 1955. \$1.00.
- ONOMASTICA X: The Term and Name "Canada"** by I. Velyhors'kyj, Winnipeg, 1955. Price \$0.50.
- ONOMASTICA XI: Canadian Slavic Namelore** by J. B. Rudnyc'kyj, Winnipeg, 1956. Price \$0.50.
- ONOMASTICA XII: Indian, Pseudo-Indian Place Names in the Canadian West** by C. Meredith Jones, Winnipeg, Price \$0.50.

Obtainable at:

U V A N

P. O. Box 3597, Station B, Winnipeg, Man. Canada.